

392. София,
Българска Земеделска ::
Кооперативна Банка

Година VIII.

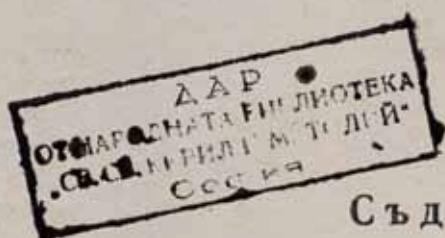
София, Май 1936 г.

Книга 5 (75)

Илюстрация ИРИНДЕНЬ

ИЗДАНИЕ НА ИЛИНДЕНСКАТА
~ ОРГАНИЗАЦИЯ ~

Съдържание:

1. Св. св. Кирилъ и Методий — обединители — от Стилиянъ Чилингировъ.
2. Гоце Дълчевъ — от К. Христовъ.
3. Запасните подофицери — от К. Христовъ.
4. Екзархъ Иосифъ I за задачнъта на Екзархията следъ 1878 год. — съобщава Хр. Шалдевъ.
5. Становището на Централния комитет спрѣмо Върховния македонски комитет въ България — съобщава Хр. Шалдевъ.
6. Четническото движение въ Охридско — отъ Антонъ Кецкаровъ.
7. Тълата гаснатъ, споменитъ и духътъ живѣятъ — отъ Т. Сидеровъ.
8. Съръ Едуардъ Боилъ — въ София.
9. Майските тържества.
10. Изъ вестниците и печата.
11. Съобщения отъ Ржководното тѣло на Илинденската организация.

ИЛЮСТРАЦИЯ ИЛИНДЕНЪ

Редакторъ: КИРИЛЪ ХРИСТОВЪ

Редакция и администрация: ул. Пиротъ, № 5, телефон. 19-32

Годишенъ абонаментъ за Царството — 120 лв., за Европа — 200 лв., за Америка — 2 долара. Отдъленъ брой 15 лв.

Списание е одобрено от Министерството на Народн. Просвещение съ окръжно № 40,358 от 28 XI. 1933 г.

ILLUSTRATION d' „ILINDEN“ Redaction et administration: rue Pirot, 5. — Sofia, Bulgarie

Ръководното тѣло на Илинденската организация през 1933—1935 година.

Св. Св. Кирилъ и Методий — обединители

Ние, наистина, сме страненъ народъ. Нашата най-любима работа, когато нѣмаме никаква работа, е да се ругаемъ и да се отричаме единъ другъ изцѣло. И това го правимъ съ еднакво настървение, както предъ нашенци, така и предъ чужденци, безъ да държимъ смѣтка за една твърде обикновена и неопровержима истина, че това, което можемъ да го кажемъ помежду си, не бива дори да го загатваме предъ чуждитѣ. Но, българинътъ не умѣе да

тачи това нравствено начало и да се съобразява съ него. Щомъ е убѣденъ въ правотата на нѣщо, той продължава да го разпространява на лѣво и на дѣсно, дори и тогава, когато ощетява своите народни интереси. За личнитѣ не става дума. Тѣкмо противното на това, което правятъ другите народи, особено неговите съседи. За сърби, гърци, ромънци, та че и за турци и албанци, историческата правда има дотолкова значение, доколкото служва на тѣх-

ната национална идея, а за настъп — доколкото усълужва на науката. Като че ли науката е нѣщо външно отъ пространството и времето, та трѣбва заради нея дори да се пренебрегватъ интересите на единъ цѣлъ народъ, който може да разчита на сигурно бѫдеще само тогава, когато е въ състояние да черпи вдъхновение и вѣра отъ своето минало.

Съ това не искамъ да кажа, че истината, особено историческата, трѣбва да се извѣртва, споредъ нуждите на момента. Не искамъ и да посоча на нашите учени примѣра на срѣбъския учень Иоанъ Цвичич, който презъ балканската война нѣколко-кратно мѣни своите гledища за етнографията и географията на Македония въ зависимост отъ политическиятъ отношения между България и Сърбия. Не. До подобно научно безчестие не бихъ желалъ да изпада никой български учень. Но не мога и да удобря отричането ни за чужда уода отъ всичко, което има повече изгледи да бѫде наше, отколкото чуждо.

Имамъ предъ видъ въ дадения случай нашето досегашно отношение по въпроса за произхода на светите братя. Не съмъ разгryщалъ новите български учебники по история, но отъ старите и отъ ония, по които се учили и азъ, зная, че св. св. Кирилъ и Методий били грци по произходъ, че тѣхния баща Лъвъ билъ на гръцка служба въ Солунъ, че тѣ се учили въ Цариградъ и пр. и пр. Но никой отъ тия наши учени и учебници не се запита и, като се запита, не си отговори, за да каже и намъ, какъ тия люде отъ чуждъ народностенъ произходъ, живѣли и растли въ чужда срѣда, съ могли да знайтъ български езикъ така изтѣнко, че да уловятъ всички особености на неговото звукословие? Ако тѣ, наистина, бѣха гърци, най-напредъ не щѣха да доловятъ шипящите звуки на нашия езикъ, къмъ които истинските гърци нѣматъ дори и усѣтъ и, като ги доловятъ, да имъ създадатъ съответните писмени означения. Нѣщо повече. Когато гласните органи на гърците не съ приспособени да изговарятъ тия звуки, накарайте и днесъ, който щете гъркъ да ви изговори тия звуци, и той ще започне да фъфли. Невъзможно му е. И то въ време, когато езиковата общност между народите става все по-голѣма и по-голѣма.

Какъ тогава тия свети братя, родени отъ гърци, все едно, дали единъ отъ родителите билъ славянинъ или не — съ могли да проникнатъ не само въ физический, но и въ духовния строежъ на единъ чуждъ езикъ и да станатъ най-ярки, най-съвършени изразители на неговия мисловенъ и словесенъ гений? Ето единъ въпросъ, върху който малцина съ се запитали. Най-малко пѣкъ се запитвали тия, които съни учили чрезъ тѣхните учебници да познаваме нашата народна и отечествена история.

Трѣбаше да минатъ години, да дойдатъ чужди учени, като Братиславскиятъ професоръ, рускиятъ учень Валерий Погореловъ, комуто дължимъ и една ценна книга на български: — Опись на старопечатните български книги, — за да ни отворятъ очите. Едновременно да ни хвърлятъ мълчаливъ укоръ за нашето неведение къмъ самите настъп, къмъ нашата престъпна склонност да приписваме всичко хубаво на чужденците, като запазваме за себе си само лошото.

И ние разбрахме най-сетне, че Кирилъ и Методий не могатъ да бѫдатъ по произходъ други, освенъ македонски славяни, че тѣ съ говорили и мислили на езикъ, разпространенъ по всички балкански земи,

които вече носеха името български. Че тѣ съ измислили писмените знаци, имена на тоя езикъ, а не на другъ. И, защото българскиятъ езикъ бѣше една отъ най-значителните грани на общославянския, то и писмената на светите братя се обѣрнаха въ обединително звено между всички славяни. Езикътъ на старите българи изведнажъ стана за тѣхъ, особено за южните и за източните славяни, това, което вече бѣше успѣло да стане за срѣдневѣковна Европа латинския (Сергей Ефремовъ: Украинската литература, стр. 22).

Лесно можемъ да си представимъ, каква би била участъта на цѣлото славянство, ако то не бѣше се подало въ известни свои части на козните на католишката църква и на домогванията на срѣдноевропейските държави, още религиозни, а не политически организации. Щѣхме да имаме една просторна славянска империя, заела три четвърти отъ Европа, обединена съ единъ езикъ, съ една литература, съ единъ духъ върху почвата не на черковно, а на племенно съзнание. И това обединение щѣше да се извѣрши не съ насилие, не съ кръви, а съ култура. Нѣма съмнение, че тая застрашителна за тѣхъ възможност е била виждана отъ другите племена и тѣ съ направили всичко, дори външъ отъ силитъ си, за да я осуетятъ. И славянството се разпокъса; нѣщо повече, постави се въ враждебни отношения спрѣмо себе си. Така то улесни възхода на другите.

Останаха обединени въ своята писменост и съ своя езикъ само българскиятъ славяни. Образитъ на светите братя витаяха надъ тѣхъ при всички изпитания на превратната имъ сѫдба, тѣхните езигъти сцепляващи въ едно единно цѣло, а писмената имъ, като ги държаха здраво свързани къмъ миналото, будѣха у тѣхъ надежди за по-добро бѫдеще. И българинътъ отъ Тулча до Албанските висоти си остана българинъ. Той запази и своята народност и правото надъ своите земи, днесъ безжално разпредѣлени между неговите съседи не въ името на справедливостта, а въ името на политическото насилие.

Колко голѣмо е значението на завещанието отъ Кирила и Методия писмена, добили своя сегашенъ видъ при тѣхните ученици Климентъ, може да се сѫди отъ обстоятелството, че тѣ се гонятъ най-безпощадно отъ ония народи, срѣдъ които съ останали да живѣятъ български малцинства. А тамъ, гдето съ възприети сѫщите тия писмена, преследва се езикътъ, на който съ били създадени. Стигна се до тамъ — да се отрича и народността на Кирилъ и Методиевитъ потомци. Тѣ станаха ту българо-гласни елини, ту, чисто и просто, славяни безъ определена народна физиономия.

За нещастие, по тѣхните стѣпки тръгнахме и ние. Било по внушение отъ страна на нашите противници, било отъ неразумность и незнание, сами започнахме да се дѣлимъ на българи и македонци. На пътъ е да се раздѣлимъ — ако я караме все така — и на тракийци, добруджанци, поморавци и още незнамъ на какви. Географските означения направихме етнографски, като че ли не народътъ дава опредѣление на земята, а обратно — земята дава опредѣление на народа.

До кѫде може да се стигне по тоя путь, не е мѣжно да се разбере. И ние отдавна щѣхме да го изходимъ, ако не бѣха светите братя. Отдавна на Балканите щѣше да има още нѣколко народа, сѫщо така враждебно настроени единъ срѣчу другъ,

както съж настроени и сегашните. Краятъ, той се знае — отъ българи и българщина нѣмаше да остане и поменъ.

А тъкмо къмъ това се стремятъ всички, които ни дѣлятъ на българи и македонци. Въ сѫщностъ, подобно раздѣление не сѫществува въ съзнанието на св. св. Кирилъ и Методий. Има само Кирило-Методиевски потомци. Една истина, която трѣбва да се закове здраво въ съзнанието на всѣки нашъ сънародникъ. Който се отметне отъ нея, той е врагъ на своята народност. Едновременно той скверни и паметта на най великиятъ българи, родени до днесъ на земята.

Зная, отадени на своите дребни страсти, ние скоро ще забравимъ тая истина. И толкова по-зле за насъ, като народъ. Ако не бѫдемъ заставени да

тачимъ чужди великани, ще гледаме безпомощно, какъ се обезславятъ нашите и какъ ведно съ тѣхното обезславяне ни се отнема правото да гледаме смѣло въ лицето и приятели, и неприятели.

Така ще да сѫ мислили нашите дейци отъ епохата на възраждането, щомъ като сѫ избрали деня на светите братя за денъ на цѣлокупния български народъ. Съ тоя празникъ тѣ не само въздориха, но и обединиха народа си, който сѫщо така бѣше подхвърленъ тогава на разпокъсване.

Да подкрепимъ тѣхното дѣло всички ние отъ Мизия, Тракия, Македония, Добруджа и Поморавия. Но да го подкрепимъ не като мизийци, тракийци, македонци, добруженци, поморавци, а като българи и само българи!

Стилиянъ Чилингировъ.

Гоце Дѣлчевъ

33 години вече се навършватъ отъ твърде раната, отъ преждевременната и толкова сѫбоносна за революционното движение кончина на най-пламенния и най-възторженния апостолъ на македонската свобода. Съ изтичането на всѣка година отъ смъртта му великиятъ борецъ изпъква все повече и по-силно въ съзнанието на всѣки македонецъ, на всѣки българинъ, съ своята безпредѣлна обичъ къмъ родината, съ всеотдѣйната си служба на революционното дѣло и съ своето решение самъ да умре за свободата на Македония, така както той учеше насъ да се пощертуваме за величието на своята родина.

Мощна и привлекателна фигура, живъ и енергиченъ погледъ, бистъръ и проницателенъ умъ, веселъ и отзивчивъ характеръ, прекалено скроменъ, крайно и не-принудено демократиченъ, буенъ и отстѫпчивъ, бодъръ и жизнераростенъ, великолепенъ събеседникъ и приятелъ другаръ, Гоце обайваше всички и всички му се подчиняваха по външние свидетелства.

Дѣлчевъ бѣше гордостъ на всѣки македонецъ и всички произнасяха името му съ благоговение и съ умиление.

Истински върующъ християнинъ, както много рѣдко други, той изпълни всесъдъ заповѣдта на Богочовѣка: „Който иска да влѣзне въ царството небесно, нека продаде всичкото си имане и го раздаде на бедни и нека голъ и босъ тръгне подире ми!“

Гоце нѣмаше какво да продава, защото всичко каквото бѣ останало отъ баща му Кольо Дѣлчевъ, ведно съ братята си Мицо, Миланъ и Христо, ведно съ самъ себе си, всичко бѣше отдалъ на родината си.

Гоце зарѣза и своето поприще, което откриваше

блѣскави перспективи за неговото бѫдеще следъ като постъпилъ въ военното училище. привлеченъ отъ него не толкова отъ златните еполети, колкото отъ желанието му да изучи военното изкуство, та чрезъ него да може да служи по-достойно на дѣлото, на което бѣше се посветилъ.

Достоенъ и вѣренъ последователъ на апостола Левски, ние виждаме неустрашимия герой ту на пазара въ Виница и Кочани, ту въ ноктитѣ на турската полиция, като отива на среща съ Дамета въ самия затворъ въ Битоля, ту на нѣкоя седѣнка или съборъ изъ Македония съ цель да вникне въ душата на народа, да изучи самъ непосредствено вѣяніята и преданността на масата къмъ освободителното движение, ту като инспекторъ на четите въ даденъ районъ, ту пъкъ като левентъ юнакъ — войвода на чело на своята вѣрна дружина, въ каквото качество го завари последниятъ моментъ на неговия животъ.

Храбъръ герой и каленъ борецъ, той понасяше най-дълготръпливо всичките неудобства на четнишкия животъ и въ София даже той живѣше въ лишения, при все че презъ неговите рѣже минаваха всичките организационни срѣдства.

Смѣлъ и решителенъ до себеотрицание, съ подвизите си Гоце бѣ станалъ легендаренъ всрѣдъ наши и чужди, всрѣдъ учени и прости, всрѣдъ мѫже и жени, всрѣдъ бедни и богати.

Всѣки мечтаеше да го види, да почувствува мощта на неговата дѣсница.

Неговата нежна усмивка поразяваше всички, неговиятъ милъ погледъ ощастливяваше и най-корабното сърдце.

Уменъ и прозорливъ, дълбоко проницателенъ и

Гоце Дѣлчевъ.

предвидливъ, Гоце ведно съ Dame постави основитъ на революционната организация на най-здрави начала. Тъй служиха най-почтено и сложиха кости предъ отечествения олтаръ.

Тъхниятъ примъръ, пленителенъ и заразителенъ, привлече най-достойнитъ синове на Македония, които посветиха живота си най-беззаветно и възвеличиха нейното име.

Илинденци се гордѣятъ съ своя идеаленъ вождъ. На млади години той бѣ въздвигнатъ на най-високия пиедесталъ въ тъхните сърдца, сега тъй величаятъ неговата паметъ и колчимъ си спомнятъ за него, сърдцата имъ се възрадватъ, очите имъ пламватъ и съ умиление и тѣга проливатъ сълзи, които ги задушватъ. Той имъ служи за примъръ въ тъхната дейност и въ службата имъ на дѣлото, което, ако не бѣ увенчано съ успѣхъ, то се

дължи единствено и изключително на посторонните влияния на чужди фактори и на отклоненията отъ възприетия отъ В. М. О. Р. О. принципъ — Македония за македонците.

Илинденци сѫ щастливи, че тѣмъ сѫ повѣрени да пазятъ мощитъ на най-достояния македонски българинъ. Елате да снемемъ благовѣйно шапки, да паднемъ на колѣне и да се поклонимъ предъ тѣхъ, и да потвърдимъ нашата клетва и надежда, че рано или късно тѣ ще бждатъ поставени въ основитъ на величавия паметникъ, който ще олицетворява незапомнената до сега въ историята на народъ борба за освобождението на една отъ най-красивитъ, но най-нещастни страни на свѣта.

Миръ и покой на ангелската душа на Гоце! Дѣлбокъ поклонъ предъ неговата свѣтла паметъ!

К. Христовъ

Запаснитъ подофицери

(по случай XXII имъ редовенъ конгресъ въ гр. Шуменъ)

Нѣма по-силна, по-мощна и по-надеждна организация въ България отъ тази на запаснитъ подофицери. Тя е най-здравия лостъ за подържане реда и борческия духъ у българина, не само поради чи-

Христо Дѣлчевъ, братъ на Гоце, починалъ на 40 годишна възрастъ презъ 1927 год.

слеността на своитъ членове и дружества — нѣма населенъ пунктъ въ страната, въ който да не съществува дружество на зап. подофицери, — 521 д-ва съ 20,000 члена — но и поради това, че нѣма по-патриотиченъ елементъ въ страната ни отъ подо-

фицера — билъ той действующъ, или излѣзълъ въ запаса. Чадо на казармата, въ него сѫ кристализирани всички копнежи и стремления на българския народъ. Въ погледа му, въ неговата осанка се отражава безпредѣлната любовъ на българина за свобода и за самостоенъ животъ и готовността му да жертвува всичко за постигане на народнитъ идеали. Нѣма по-достоенъ гражданинъ отъ подофицера по отношение предаността му къмъ отечественитъ интереси. Нѣма по-искренъ служителъ на българската държава, по-достоенъ жрецъ въ отечествения храмъ свещенъ отъ подофицера.

Взетъ изъ недрата на народа, избрани между първите пръвъ, най-достойно оцененъ отъ непосредственото си началство, той прекарва най-златния периодъ отъ своя животъ въ чистилището на България, въ казармата, която има една единствена цель — да изгради въ сърдцето на младежа кумира, на който трѣбва дасе клана — отечеството — предъ чийто олтаръ трѣбва да сложи кости, когато съблъмниятъ моментъ го призове.

Злато, най-чиста проба, това е то нашиятъ подофицеръ. Скроменъ, трудолюбивъ, почтенъ, винаги трезвънъ и честенъ, той не знае нищо друго, освенъ вѣрна и достойна служба на царь и отечество. Него не занимаватъ абсолютно никакви течения — ни лѣви ни дѣсни. Духътъ му чистъ — ефиръ, пътеводната му звезда — България, неговото вѣро — Богъ, царь и отечество, възжелението му — едно единствено — да поведе своите по оржие братя подъ чертога на българския стягъ къмъ кръстното страдание за величавето на българския родъ, а чрезъ своите добродетели и патриотизъмъ да служи за примъръ на тѣзи, съ които сѫдбата го е довела въ допиръ.

Героизъма и подвизитъ, които българинътъ прояви преди 2 десетилѣтия, се дължатъ главно на себеотрицанието и достойната служба на подофицера: златнитъ страници, които нанизахме въ военна история, се записаха предимно съ достойната кръвъ и съ потъта на подофицера.

А взре ли се въ мирновременната дейност на запасния подофицеръ чрезъ неговата организация, човѣкъ не може да се не трогне отъ всичко, що той промишилява и върши. Нѣма денъ презъ годината, бележитъ чрезъ нѣкое важно събитие, въ който запасното подофицерство да не развѣе знаме

и да не призове младо и старо, да възбуди патриотичното му чувство и да насочи мисълта на свободни братя къмъ страданията на останалите подъ робство наши братя.

Въ казармата и всрѣдъ ближнитѣ си подофицерът е винаги на своя постъ — носител на народнитѣ ни идеали. Да му пожелаемъ все още по-интензивна дейностъ, за да се доочисти плевела, кой-

то застрашаваше да задуши българската свасть!

Илинденци благоговѣятъ предъ българските по-дофициери! Тѣхни достойни представители на времето напуснаха своето мирно житие тукъ — въ България — и дойдоха въ Македония да обучатъ въ военното изкуство възстаналия робъ, който все подъ тѣхно водителство създаде Илинденската епопея.

К. Христовъ

Екзархъ Иосифъ I за задачитѣ на Екзархията следъ 1878 г.

[Продължение отъ кн. 3—4 (73-74)]

Втората точка на програмата бѣ да проникне и се затвърди Екзархията въ южната и юго-западната част на Одринския вилаетъ. Известно е, че въ този вилаетъ има прѣснати българи, и не въ малко число, на югъ дори до Дарданелитѣ и на изтокъ подъ стѣнитѣ на Цариградъ. Било е време, когато тия българи сѫ взимали живо участие въ общонародната борба за извоюване независимостта на българската черква. По-старитѣ отъ тѣхъ, живѣли съ споменитѣ на възраждането, ала новото поколѣние, което израсло при други условия, било чуждо за тия спомени.

Цариградъ бѣ умствениятъ центъръ на българитѣ до преди войната: въ него бѣ сгрупирана българската интелигенция, книжнина, мисълъ; въ него бѣха българските дейци и търговци — той бѣ духовенъ и общественъ центъръ на българския народъ. Вестниците издавани тогава въ Цариградъ, проникваха и между българитѣ въ Текир-дагския санджакъ. Който е следилъ всички фази на възраждането и всички перипетии на черковната борба, знае, какво влияние сѫ имали тѣ върху българитѣ въ мѣстата, за които е речь. Още въ 1867 г. преди да се създаде Екзархията, отъ Кешанъ, Малгара, Деркоско и пр. цариградските вестници печататъ дописки, въ които българитѣ отъ тия мѣста описватъ борбата си съ инородното духовенство, надеждитѣ си да се отврвятъ отъ духовното робство и твърдата си вѣра, че историята и правото ще победятъ. Като добри и убедени българи, тѣ стоятъ твърдо и решително въ редовете на сънародниците си, които ратуваха за всенародната идея и право.

Може да се намѣри за странно, че Екзархията се лута на югъ до Дарданелитѣ да дири българи, които никога не ще може да прибере подъ свое ведомство. Но черквата знае едно — да прибере подъ крилото си или да окръжи съ матерински грижи всички българи, дето и колко да били тѣ.

Каазитѣ Малгарска и Кешанска спадатъ духовно въ Кизикската епархия, Мириофитска епископия. Още презъ 1897—1898 г. се направиха едно по-друго редъ опити въ предметните каази да се събуди съзнание въ българските села, да се откажатъ отъ Патриаршията и минатъ подъ ведомството на праотеческата си черква. Опитите сполучиха: освенъ с. Теслимъ, което отъ 1894 г. е подъ Екзархията, подъ ведомството на последната минаха едно по друго четири села: Булгаръ-къой, Пишманъ, Лизгаръ, Кадж-къой и 9 кѫщи отъ Малгара, подготвиха се повечето отъ останалите села да последватъ примѣра на отказалите се. Въ плана на Екзархията стоеше да образува въ Малгара центъръ, около който да се прибератъ всички български села, разхитени отъ Патриаршията, унищожена и протестантизъма.

На 1. IX. 1898 год. архимандритъ Хаританъ бѣ

назначенъ за свещеникъ въ с. Теслимъ, дето българското население не само е по-събудено, но е и опитно и готово за борба. На първо време властъта не обѣрна никакво внимание. Това продължи до склучването на гръко-турския миръ; отъ тогава

Никола Дѣлчевъ, племенникъ на Гоце, студентъ по правото, починалъ на 13. XII. 1935 год., 22 годишенъ.

насетне се започватъ систематически преследвания срещу председателя и екзархистите. Както всѣкога, първиятъ протестъ излѣзе отъ гръцкия владика: въ името на берата си, последниятъ поискъ отъ Текир-дагския мютесарифъ да се изгони изъ с. Теслимъ и епархиата му българския председателъ. За да бѫде протестъ му по-ефикасенъ, владиката си послужи съ традиционното гръцко оружие — клеветата: председателятъ бъль пратенъ отъ нѣкакъвъ комитетъ да разбунтува българитѣ. Клеветата произведе своя ефектъ: каймакамътъ заповѣда на архимандрита да напусне веднага с.

Теслимъ. На възражението, че неможе да напусне поста си и паството си, доде не получи заповѣдь отъ респективното си духовно началство и че подведомственото му паство се е оплакало вече на мютесарифа отъ поведението и клеветите на гръцкия владика, каймакаминътъ поканилъ архимандрита да се съобрази съ мютесарифката заповѣдь, която е и негова, и да напусне. Председателътъ отказалъ да замине и да остави паството си, особено предъ празниците на св. Възкресение, когато има нужда отъ религиозни и духовни трѣби. Застанали се и кметоветъ и стареятъ отъ Екзархийските села. Намѣсто да удовлетвори законната просба на първенците, каймакаминътъ имъ държалъ строгъ и заплашителенъ езикъ: казаль имъ, че не правяте добре, дето оставатъ Патриаршията и, че ще си навлекатъ голѣми беди, като минаватъ подъ Екзархията. Кметоветъ и първенците не се стреснали отъ внушителния и категориченъ езикъ на каймакамина; тѣ заявили решително, че сѫ българи и нѣма отъ що да се страхуватъ; царьтъ имъ далъ свобода и правдина да се молятъ и учать на езика си; никой не може да ги накара силомъ да призоваватъ Патриаршията и нейния митрополитъ. Каймакаминътъ имъ казалъ, че не признава никакви българи, а на архимандрита заповѣдалъ да се подчини доброволно на заповѣдта му и си замине — иначе ще го дигне съ жандарми. Архимандритътъ се подчинилъ. Почната въ Малгара и Кешанъ, борбата се пренася въ Одринъ, а отъ тукъ въ Цариградъ. На 31. III. 1899 г. Екзархията подаде на Портата такиръ, съ който протестира срещу поведението на властите въ Малгара и настоя да се предпише на последните да ненасилватъ религиозните чувства на българите, а на архимандрита Хаританъ му предписа да се върне веднага на мѣстото си, отъ дето безъ заповѣдь на Екзархията да не напуска. Връщането на архимандрита разгневило каймакамина. Гнѣвътъ му се удвоилъ, когато получилъ отъ всички Екзархийски села прощение, въ което съ езикъ енергиченъ, като отстояватъ своето право да се молятъ и учать на езика си, заявяватъ, че председателътъ е пратенъ отъ Екзархията по тѣхна просба и че тѣ нѣма да се раздѣлятъ отъ него. Каймакаминътъ повикалъ кметоветъ и първенците и имъ казалъ, че непризнава никакви българи и Екзархия, и ги натоварилъ да кажатъ на председателя да напусне веднага с. Теслимъ. Тѣ отговорили смѣло и решително, че отъ вѣрата, народността, езика си и отъ председателя за нищо нѣма да се откажатъ. Този така категориченъ отговоръ поразилъ каймакамина така, че не утряялъ и извикалъ високо и заканително: „Докле не се изпратятъ нѣколцина отъ васъ сюргунъ, нѣма да се изправите“. На 13. IV. с. год. председателътъ билъ принуденъ да напусне повторно седалището си.

И втората мѣрка не уплаши българите: съ прошление до валията въ Одринъ, до великия везиръ и до Екзархията тѣ се оплакаха отъ насилията, които мѣстните власти правятъ на народността, езика и съвестъта имъ. На 14. IV. Екзархията подаде новъ такиръ, който бѣ обвинителенъ актъ срещу мѣстните власти. Изтѣкна поведението на властите и заканата имъ да изпратятъ на заточение българите, защото искатъ да се молятъ и учать на езика си, като въ заключение настоя най-убедително да се заповѣда, комуто трѣбва, да престане това насилие върху съвестъта на вѣрноподанините българи, както и да се остави председателя да се върне въ

Малгара, дето религиозни нужди налагатъ неговото присъствие. На 26 май Министерството на изповѣданията отговори на такира съ тезкере, въ което оправдава мѣстните власти съ това, че 1. архимандритъ Харитонъ описвалъ тайно нофузитъ на населението, 2. че вършилъ работи, които немогатъ да се търпятъ отъ правителството, 3. че гр. Малгара по фермана е вънъ отъ ведомството на Екзархията и 4. че имало оплаквания отъ гръцкия митрополитъ. По съдържанието на тезкерето се възрази съ такиръ на 5 юни. Екзархията обори едно по едно обвиненията: 1. събираните статистически сведения сѫ такива, каквито всѣкъ свещеникъ е длѣженъ да държи, именно: колко души сѫ вънчани, колко умрли и колко деца сѫ родени, та нѣма защо тия сведения да се събиратъ тайно, 2. изследването, което лично направилъ каймакаминътъ, доказало че обвиненията срещу председателя сѫ скроени клевети; 3. Малгарско и Кешанско не сѫ вънъ отъ ведомството на Екзархията. Патриаршията неможе да се базира на фермана, защото не го признава; тя счита българите схизматици, щомъ сѫ подъ ведомството на Екзархията, следователно, и въ единия и въ другия случай, тя нѣма право да се бѣрка въ съвестъта на христиани, които я непризнаватъ. Съ тезкере отъ 13 юлий Портата разви първия си възражение по-общирно, но съ още по-слаба мотивировка. Въ отговоръ Екзархията препрати на 21 августъ едно прошение, подписано отъ 5,450 православни българи, оставени отъ толкова месеци безъ пастиръ, лишени отъ възможността да изпълняватъ длѣжностите си къмъ Бога, гонени, преследвани и заплашвани отъ мѣстните власти, защото искатъ да запазятъ най-светото нѣщо, което има човѣкъ на земята — съвестъта и народността, и въ името на фермана, който Патриаршията не признава, а правителството респектира, като актъ на монарша мѫдростъ, настоя четвърти пътъ да се оставятъ свободни българите и тѣхния пастиръ. На този такиръ не последва отговоръ; не последва и следъ всички по-последни постѣжки предъ Портата и никаква разпоредба, която да възстанови потъканото право. За да предизвика отговоръ, Екзархията разпореди да замине председателътъ трети път за Малгара.

Всички тия несполуки не отчаяха населението; екзархистите въ Малгарско си останаха бодри, сплотени и решени да се борятъ, доде възтържествува правото. Колкото се вплитатъ въ борбата, толкова се окрилятъ духомъ, толкова по-убедени ставатъ въ правото, което защищаватъ и толкова повече жертви си налагатъ за своята просвѣта.

Истата сѫдба има опитътъ въ Скеча. Изпратениятъ председателъ въ Скеча два пъти бѣше диганъ отъ властта и два пъти връщанъ отъ Екзархията. Второто дигане на председателя стана по начинъ, който оскърби българските чувства. Както можа да се узнае после, високата Порта била взела решение, о което строго ще се придѣржа, да не допуска да се сформиратъ български общини въ Скеча, Гюмурджина и подъ степните на Цариградъ. Върна на това свое решение, тя, преди войната въ Скеча, а следъ войната въ Гюмурджина и Деркоско, очука нежните издѣлъни, които бѣха подкарали и които Екзархията съ толкова трудъ, грижи и надежди очакваше да пуснатъ дѣлбоки корени и да се разплодятъ: въ Скеча дигна председателя и затвори параклиса; въ Гюмурджина затвори параклиса и не позволи да се от-

вори българско училище; а въ Деркоско, въ с. Дели-Юзунъ, изгони пратения свещеникъ и затвори училището. Екзархията се застъпи за правата на българите и въ тритъ центрове. Между нея и Портата се почна дълга, но безплодна преписка. Съ редъ такрири се доказа, че въ Скеча и Гюмурджина има българи; представиха се поимени списъци на всички български семейства и се изтъкнаха факта, че въ Ксантийско и Гюмурджинско екзархистите съставляват мнозинство и че Екзархията е въ правото си да иска повече нѣщо отъ скромни председатели — да иска архиереи българи за Скеча и Гюмурджина. Всички тия доводи, не подействуваха: Портата си остава при взетото решение. Екзархията се умори да я отрупва съ такрири, Портата не се умори да

повтаря въ всѣко свое тезкаре типичното си и съ нищо не оправдано възражение: Въ Гюмурджина и Скеча, споредъ направения отъ валията истиламъ нѣма българи. Отчаяна отъ Портата, Екзархията на три пъти пренесе въпроса въ Двореца, ала безъ всѣкакъвъ резултатъ.

Итогътъ отъ втората точка отъ програмата на Екзархията изтъкна две сполуки: 1. въ Малгара се разбуди духъ и съзнание у българите, като се припечелиха петь села и 2 въ Димотика се устрои община, откри се и се затвърди параклисъ, откри се училище, назначи се председателъ и, най-главното, проникна се по-дълбоко въ българските села на Суфлийската кааза.

(Следва)

Съобщава: Хр. Шалдевъ

Становището на Централния Комитетъ спрѣмо Върховния македонски комитетъ въ България

[Изъ запискитѣ на Ив. х. Николовъ, продължение отъ кн. 3—4 (73—74)]

Презъ м. мартъ 1895 г. узнахме, че въ София се основалъ Македонски комитетъ, на чело на който стоялъ Трайко Китанчевъ. Членоветѣ на Централния комитетъ бѣха недоволни отъ инициативата на македонските емигранти въ София. Решихме да замина азъ за София, както винаги на свои срѣдства, да се срещна съ Китанчева и да му предамъ решението ни, което се състоеше въ следното: не могатъ и не трѣбва да съществуватъ два комитета, а единъ и то солунскиятъ — Централенъ. Софийскиятъ да съществува като спомагателенъ съ специалната задача да подпомага Централния материално и морално, да изпраща подготвени работници но не да управлява и да решава какво да се прави. На Китанчева изложихъ това становище на Централния комитетъ, и той обеща да слуша настъ, да не върши нищо безъ наше знание и съгласие.

До срѣдата на 1895 година Централниятъ комитетъ успѣ да основе малки кръжоци почти въ всички градове и по-главни нахийски центрове въ Македония. Ние не бѣзрахме да засилимъ организацията въ едни мѣста, когато въ съседните нѣмаше още такива. При това искахме да видимъ, какъ ще по-гледне народътъ на революционната организация и следъ това да се основатъ кръжоци и въ селата. Изобщо, действувахме бавно чрезъ сигурни и вѣрни хора, за да не изложимъ дѣлото на опасностъ още въ самото начало.

Но презъ м. юлий 1895 г. чухме, че отъ България сѫ навлѣзли чети въ пиринския край, превзели Мелникъ, нападнали сѫ помашки доспатски селища и пр. Всичко това ни хвърли въ тревога, защото чрезъ това нахлуване се откриваха очите на турцитѣ за съществуването на революционната организация, която до организирането на цѣлото

македонско население и подготовката му за едно възстание, трѣбаше да бѫде неизвестна за турското правителство. Станалиятъ вече фактъ не може

Пренасяне коститѣ на Гоце Дѣлчевъ отъ дома на Мих. Чаковъ въ канцеларията на Илинденската организация — 1923 год.

жеше да се скрива отъ народа и ние рѣшихме да го използваме за агитационно срѣдство, казвайки на съмишлениците и народа: „Виждате ли? нашите братя отъ България сѫ готови да ни дойдатъ на помощъ, когато възстанемъ. Поради това поскоро да се пригответъ за възстание.“ Всѣки пристигнали въ Солунъ интелигентъ и учитель се посвѣтяваше въ дѣлото и покръстваше. Презъ сѫщото лѣто бѣ покръстенъ и Хр. Матовъ. Бѣше 25 августъ 1895 г. — петъченъ денъ. Азъ и Даме отидохме въ Бошнакъ — ханъ, дето бѣше се настанилъ Хр. Матовъ. Поканихме го да дойде въ моята квартира, кѫдето разговаряхме цѣли два часа върху революционната организация. На край Матовъ се съгласи да влѣзе въ организацията и Даме го заклѣ. Той замина за мѣстоназначението съ инструкции да засили и разшири организацията въ окръга.

Първите материали сръдства, организирани на терористичен и доставка на оръжие

До м. август 1895 г. централният комитет не събираше пари от никого. Разноситъ бѣха низложни и се посрещаха от личните сръдства на членовете на централния комитет. Към края на същия месецъ въ Бошнакъ—ханъ при мене дойде Ване Яковъ от Кукушъ и ми подаде една кесия пълна съ турски лири. Каза, че парите били събрани от организирани кукушани. Подиръ малко Даме пристигна и като касиеръ прибра кесията съ парите. Оказаха се 320 лири турски, сума голъма за това време. Това бѣше първата парична помощ на организацията. Ентузиазъмът сръдъ организираните кукушани бѣ високъ и, когато къмъ нача-

Че какътъ? Вие сте членъ на централния комитетъ на тая организация.

— Нито съмъ членъ на нѣкакъвъ централенъ комитетъ, нито знамъ нѣщо за нѣкаква революционна организация.

— Има си хасъ, да не знаемъ кои сѫ членове на централния комитетъ на организацията. Вие сте единъ отъ членовете на централния комитетъ, — каза той решително.

— Вие можете да твърдите, че е така, но азъ ви казвамъ, че не е така.

— Значи, вие не искате да ми кажете. Добре, сбогомъ! — и си отиде. Последниятъ думи той каза насърбено.

Вечеръта съобщихъ разговора ми съ Шопова и другаритъ одобриха поведението ми.

Въ началото на 1897 год решихме да организираме всички солунски учители съ изключение на познатите кафиери и страхици, които после влѣзнаха като членове въ революционното братство. Раздѣлихме всички учители на три групи и ги разпредѣлихме така, че една група бѣ дадена на Д. Груевъ, друга — на Гьорче Петровъ и трета — на мене. Въ групата на Гьорче влизаха Ив. Гарвановъ и Недѣлко Колушевъ. Дамянъ и азъ свършихъ работата си благополучно. Гьорче също, но въ лицето на Ив. Гарвановъ срещналъ съпротива и отказъ. Последниятъ му каза: „Късно е вече за мене да стана редникъ.“ Гьорче на това му отговорилъ: „Ако

искашъ да работишъ, скоро ще можешъ да влѣзешъ и въ централния комитетъ, защото въ организацията нѣма шефове и редници, а работници; който работи, той и ще стои начело, и за пръмъ привель себе си. Гарвановъ отказа да влѣзе въ революционната организация, за да застане начело на братството и поведе по-късно борба съ насъ. Братството бѣ въ непосрѣдствѣ допиръ съ А. Шоповъ, секретарь на който бѣ капитанъ Стаматовъ, усълужващъ ни често. Но презъ 1897 г. последниятъ бѣ уволненъ и на негово място бѣ назначенъ Нѣд. Колушевъ, който също бѣше противъ насъ.

До срѣдата на 1897 г. организацията бѣ направила голѣми успѣхи: много отъ учителите бѣха посвѣти и организирани. Откриването и залавянето на първата пратка бомби и достойното дѣржане на преноноса, (шипянеца Дине Антовъ Тошевъ), като че освѣти организацията и ѝ предаде ореолъ на твърдост и секретност. Всички почнаха да виждатъ, че тукъ се върши нѣщо сериозно. Противниците се сепнаха. Авторитетътъ на организацията порасна. Числото на покръстените почни бързо да расте. Пончахме да събираме и пари отъ по-заможните граждани и търговци срещу организационни разписки.

Винишката афера, обаче, презъ 1897 г. ни при-

Коститъ на Гоце Дѣлчевъ на хранение въ канцеларията на Илинденската организация.

лото на 1896 г. населението от града бѣ почти изцѣло организирано, преди Великденъ с. г. изпратиха делегация при централния комитетъ да имъ разреши на свѣтия Христовъ празникъ публично да манифестираятъ своя патриотизъмъ. По понятни причини централниятъ комитетъ не се съгласи да стane манифестацията.

Къмъ края на 1895 г. създадохме терористически групи за наказване на уличени шпиони. Презъ същото време бѣ привлечънъ въ организацията Гьорче Петровъ, който въ продължение на година и половина бѣше нейнъ противникъ. Той бѣ въведенъ въ работите на централния комитетъ и бѣ зачисленъ за неговъ членъ.

Презъ м. юни 1896 г. въ Солунъ се откри българско консулство и за генераленъ консулъ бѣше назначенъ бившия секретарь при Екзархията и личенъ мой познатъ Ат. Шоповъ. Още на другия денъ следъ пристигането му въ Солунъ той се яви въ книжарницата ми и се заведе следния разговоръ:

— Добъръ денъ, г. х Николовъ!

— Добъръ денъ, г. Шоповъ! честита ви нова длѣжностъ!

— Благодаря. Ами какъ отива организацията?

— Революционната.

— Не знамъ нѣщо за тая организация.

чини голъма вреда. Не бъше ли тя умишлено устроена от нѣкои софийски патриоти съ цель да се напакости на организацията? Който, обаче, и да устрои тази афера, той за македонското освободително движение е великъ престъпникъ. Защото отъ тая афера пострада цѣлиятъ скопски окръгъ така силно, че не можа вече да се съвземе редъ години. Поради тази афера мнозина добри работници избѣгаха въ България, мнозина бѣха арестувани и малтретирани въ мѣстните затвори, а десетъ души

бидоха изпратени на заточение въ Поддумъ-кале, Мала-Азия, дето престояха петъ години и бѣха освободени поради обявената амнистия. Заточенитѣ въ Поддумъ-кале бѣха: Петър п Арсовъ, Мише Развигоровъ, Иосифъ Даскаловъ, Димитъръ Миразчиевъ, Александъръ Антоновъ (Икономовъ), Ал. Бѣличевъ, игуменътъ на Лѣсковския манастиръ о. Козма и трима селяни, имената на които непомня. Въ другитѣ окръзи, обаче, революционната организация съ всѣки денъ се засилваше.

Съобщава: Хр. Шалдевъ

Велесъ — пазаренъ денъ.

Четническото движение въ Охридско

[Продължение отъ кн. 3-4 (73-74)]

По точка 4 отъ плана на Гюрчинъ Петровъ, Слатинчето, единъ отъ старитѣ и опитни четници бѣ изпратенъ съ Ботунската селска чета да пази прохода на „Сатеска“. На 22 юли тази чета имала ожесточени сражения съ аскера доходящъ на помощъ за гарнизона въ Издеглаве. При силния напоръ четата се отдръпнала въ горитѣ и дала възможностъ на аскера да мине прохода „Сатеска“.

По 6-та точка. Петъръ Главинчевъ съ четитѣ въ с. с. Горенци и Оровникъ развали телеграфнитѣ жици и стълбове между Охридъ и Дебъръ. Не можа да стигне на помощъ въ Сиурлския ридъ.

По сѫщата точка, Никола Аврамовъ Слатинецъ и Гурко Диневъ (Садиловъ) съ четитѣ въ с. Мишелево и Мороица развалиха мостовете по шосето, сѫщо и телеграфнитѣ жици Охридъ—Струга. Следъ като отстѫпиха къмъ гората, бѣха паднали подъ

турска засада при с. Требенища. Тукъ бѣха убити 5 души наши четници отъ с. Мороица, заедно съ селския имъ войвода на име Христо. Отстѫпвайки въ Мешейшката гора, попаднаха на друга турска засада отъ башибозукъ. Тежко раненъ бѣ Гурко Диневъ (Садиловъ), родомъ отъ Охридъ. При отстѫпването въ гората скоро издъхна. Отъ тѣзи селски чети нѣколко души се прибраха въ Дебърца, а повечето се върнаха въ селата си. Сѫщо и тѣзи селски чети не можаха да дойдатъ на Сиурлския ридъ.

Точка 9-та отъ плана. Войводата Никола Митревъ Езерски, потегли за езерския районъ съ Климентъ Рилковъ отъ Охридъ, Тома Бараковъ отъ с. Велгощи, Янко Еленинъ отъ Охридъ, Михаилъ Арнаутчето отъ Поградецъ още на 19 юли. На 20 с. м. тѣ попаднали на засада отъ около 400 души аскеръ между селото Елшани и Пещани. Паднаха убити

Климентъ Рилковъ, Тома Бараковъ, Христо отъ с. Косель, Климентъ Гооргиеvъ отъ Елшани, Лазаръ Гължбовъ отъ с. Конско. Тази чета бѣше отъ 12 души. Останалитѣ 7 четници ведно съ селскитѣ чети на с. с. Конско, Елшани, Пещани и Търпница презъ нощта развалили телеграфнитѣ жици и съгълбове между Охридъ—Корча—Поградецъ и се спрѣли на позиция при „Скалата“ (мѣстностъ до с. Търпейци) очаквайки аскеръ отъ Поградецъ въ помощъ на Охридския турски гарнизонъ, но аскеръ не се явилъ и четата потегля за Дебърца.

Четникъ Ташко п. Арсовъ, секретаръ на Деяновата чета; родомъ отъ Охридъ.

По точка 10-та отъ плана. Тасе Христовъ, въпрѣки изричното нареддане да не подига възстанние въ Малесия, попадналъ въ такова положение, че биль принуденъ да дигне страшно възстание на 21 юлий. Единъ възстанически отрядъ отъ 50 души нападна турскитѣ бачила при мѣстността „Млака“ до с. Локовъ съ цель да завладѣе стадата принадлежащи на арнаусткия злодей отъ Жупата. Турскитѣ овчари показаха въоружено съпротивление на възстаниците, но всички бѣха избити и стадата задигнати. Присигна бashiбозукъ и редовна турска войска и се завърза сражение съ четитѣ на Селце—Джула и на с. Локовъ. Тасе Христовъ въ Малесия бѣше наредилъ Присовянската чета да дѣржи въ засада с. Мислоежда, да не се подигнать турцитѣ (това село е турско-арнаутско). Четитѣ отъ с. Бороецъ, Локовъ и Селце, дѣржеха мѣстността „Цѣрни камъкъ“; Жржанската чета съ Дойчинъ Христовъ

(братъ на Тасета) опредѣлено бѣ да хване мѣсто надъ „Жржанското бачило“, а самъ Тасе съ четата отъ с. Збъже застана на пуснитѣ „Бѣла вода“. Разпоредилъ Тасе селскитѣ чети отъ с. с. Ташморуниша, Лджани, Драслайца и Дѣлбоцица да възстанатъ и да дойдатъ при него. Станаха страшни сражения съ голѣми жертви отъ дветѣ страни при Жржанската рѣка, при мѣстността „Умища“, при Цѣрни-камъкъ, въ с. Ташъ-Морунища, при мѣстността „Бѣла вода“ и пр. Напорътъ отъ страна на силната турска редовна войска и бashiбозукъ бѣ голѣмъ. Следъ голѣми жертви тя опожари всичкитѣ села въ Малесия и изкла много мирни невинни мѫже, жени старци и деца. Четитѣ и останалото живо население голо, бoso се прибра въ Горна Дебърца.

По точка 11-та. Ржководителъ на Стружко и Дримкола Лука Групчевъ и войводата Марко Павловъ скъсаха телеграфнитѣ жици и съгласно нареддането прикриха се и не дадоха никакътѣ знакъ на възстание. Неможаха да дойдатъ веднага въ Дебърца, защото възстанието въ Малесия попречи прехвърлянето имъ презъ рѣка Дринъ.

По точка 12 и 13 отъ плана. Не можаха да дойдатъ въ първия денъ на възстанието четитѣ отъ с. с. Лджани, Драслайци, Ташъ-Морунища заедно съ другитѣ Малесински чети, защото точка 10 и 11-та не се изпълни по плана. Тѣзи чети унищожиха телеграфнитѣ жици и по разпореждане на Тасета дигнаха възстание. Завързаха сражение съ бashiбозукъ и редовна войска и прибраха се доста късно въ Дебърца.

По точка 14-та. Началниците на оржжайнитѣ складове въ Куратичко съ своите помощници бѣзо препращаха патрони на съответните чети и пълниха празнитѣ гилзи. Готови бѣха винаги да дигнатъ всичко при опасностъ.

По точка 15-та. Христо Ангеловъ приготви болницата въ Чемерския долъ, прибра ранени и болни.

По точка 15-та. На 23 юлий Александъръ Г. Чакъровъ дойде въ гората и зае длѣжността си въ горското началство.

По точка 17-та. По сведенияята ни отъ гр. Охридъ разлепенитѣ възвания за възстанието произвели сильно впечатление на турското население; обвзети били всички отъ страхъ и трепетъ. Имало е „бабаигити“ натъкнени отъ турския комитетъ, които били готови да произведатъ смутъ, клане на християнското население, но каймакаминътъ Мехди-бей, арнаутинъ, тоска-Фрашери, човѣкъ образованъ, направилъ всичко, за да се отбѣгнатъ подобни случаи.

Предписанията по точка 18-та, 19-та, 20-та и 21-ва се извѣршиха до колкото бѣ възможно. Най-важниятъ ударъ за нась бѣ, че мирното население не бѣ възможно да стои въ селата си. Турскиятъ аскеръ и бashiбозукъ не отиваше срещу възстаниците, а отиваше да подпалва селата, да ограбва и убива мирното население.

Изложеното въ гореозначенитѣ точки се преписа и се изпрати на щаба, като се помоли да изпрати част по-скоро обещанитѣ 800 четници съ манлихерки и бомби. Сѫщо да дойде поручикъ Стойковъ и замѣе длѣжността си въ горското началство.

24 юлий. Войводата Аргиръ Мариновъ заграби единъ обозъ съ 65 товара брашно на шосето близо до с. Опейница. Обозътъ бѣше предписанъ зд охридския турски гарнизонъ. Брашното се разтовари при „Мазатаръ“ близо до „Дупенъ камъкъ“; отъ тамъ се разпрати по селата, главно при фурнитѣ въ Лешанско, Куратичко и Брѣжанско. На кираджийтѣ,

власи, дадохме 800 гроша за пренось и ги освободихме. Заграбването на брашното стана така: Аргиръ Мариновъ съ своята чета като видѣлъ, че слиза по джадето керванъ коне и аскеръ, наредилъ четниците на сигурни позиции отъ дветѣ страни по височините по край шосето. Щомъ обозът дошълъ до тѣзи позиции, четниците открили огъни; аскерът около 20 души се разбѣгалъ; кираджиите дигнали ръже и се предали. Отъ аскера бѣха убити 4 души.

На 24 юлий Христо Узуновъ съ част отъ началическата чета потегли съ знамето за Горна Дебърца, за да окуражи населението, а другитѣ началици отидоха въ Чемерския долъ да разгледатъ болницата и положението на ранените.

На 25 юлий Аргиръ Мариновъ повторно залови 21 това̀ра стока, аптекарски стоки, разни платове и др. при сѫщото шосе, близо до „Пренти-мостъ“. Въ това залавяне стана сериозно сражение. Паднаха убити 2-ма кираджи и 5-ма отъ войсковата частъ“. Поставилъ добри позиции, Ар. Мариновъ не даде никаква жертва. Кираджиите и аскерът оставиха конетъ и избѣгаха надоле къмъ с. Опейнца, за да се прибератъ въ града. Конетъ препратихме въ четитѣ, а стоката, аптекарскиятѣ премети и платовете — въ болницата.

На 26 юлий войводата Никола Митревъ пристигна отъ езерския районъ. Следъ като напусналъ „Скалата“ при с. Търпейца, потеглилъ за Дебърца, защото въ езерския районъ безполезно било стоенето му. На пътя си при мѣстността „Асан-Джура“ срещналъ избѣгалото население отъ с. Велгощи. Това село още въ първия ден на възстанието бѣ нападнато отъ башибозукъ и редовна войска. Селската чета била заставена да води сражение да пази селото.

„Днесъ — заяви той — аскерътъ довърши изгарянето на селото, надъ което стана голѣмо сражение. Аскерътъ сполучи да вземе добри позиции, азъ съ своите нѣколко четници и Велгошката чета водихме 23 часа сражение и едва сполучихме да се откъснемъ и да отбѣгнемъ. Въ това сражение бѣха убити 4 души отъ Велгошката чета; отъ аскера също паднаха нѣколко души, между които бѣше и юзбашията“.

Отъ 25 до 28 юлий Хр. Узуновъ съ знамето обикаляше Горна Дебърца, а останалитѣ началици обикаляха селата въ „Ортаколь“ и Долна Дебърца, за да окуражатъ селските чети и да помогатъ на населението, бѣгащо отъ опожарените села. Турскиятъ аскеръ напада селата, изгаря къщите, преславда и убива мирното население; четитѣ бѣха принудени да отбраняватъ беззащитното население. Всичките села въ „Ортаколь“ и Долна Дебърца, съ изключение на с. Брѣжани и Плаке до 28 VII бѣха изгорени.

На 28 юлий получихме известие, че Б. Сарафовъ съ 100—200 четници дохожда при насъ въ с. Брѣжани. Посрещнахме го при „Илинска църква“ съ началическа чета по военному. Въ с. Брѣжани бѣ

посрещнатъ отъ селския войвода Деспота съ хлѣбъ и соль. Презъ тази вечер разговаряхме се съ Бориса върху нашето положение, както и върху положението на другитѣ райони. Отъ него разбрахме, че движението въ другитѣ райони и окръзи е по-слабо, но постепенно ще се разширява. Следъ вечеря късно прибрахме се да спимъ въ една градина.

На 29 с. м. още отъ тъмни зори часовоятъ ни извести, че аскеръ дохожда отъ Слатинско, че имало сражение съ наши застави при „Илинска църква“. Засвири тарбозана „тревога“. Всички наши и Борисови четници заеха надлежните места, за да защищаватъ селото. Борисъ съ горските началици Антонъ Кецкаровъ, Кирилъ Анастасовъ и Алек. Г.

Житни пазаръ въ Битоля,

Чакъровъ заеха едни височини, отъ дето направляваха движението на четитѣ въ сражението. Сражението бѣ страшно. Напорътъ отъ аскера да влезе въ селото, напорътъ отъ насъ да защитимъ селото. Аскерътъ дава жертви. Нашитѣ иматъ добри позиции. Дѣянъ пристига отъ Лешанско въ тилъ на аскера. Отъ Сирулския ридъ пристига аскеръ въ тилъ срещу насъ.

Кецкаровъ, Чакъровъ и Анастасовъ взеха фронтъ срещу аскера отъ Сирулския ридъ. Засвири турска тръба за отстъпление. Отстъпва аскерътъ къмъ с. Ст. Велмей. Тамъ ги посрещна съ залпове войводата Деянъ. Аскерътъ отстъпва и се прибира къмъ Издеглаве. Аскерътъ, дошълъ отъ Сирулския ридъ, също отстъпва, преследванъ отъ нашитѣ четници. Не сполучиха да изгорятъ с. Брѣжани. Нашитѣ чети имаха добри позиции, разположени по височините, а аскерътъ попадна въ долъ по пътя отъ Брѣжани къмъ Ст. Велмей. Въ това сражение имаше много турци убити и ранени. Отъ насъ има нѣколко души ранени. Убитъ бѣ единъ четникъ отъ Сарафовата чета и единъ отъ с. Брѣжани. Сега се научаваме, че преди настѫпленето на аскера къмъ селото Брѣжани, сѫщиятъ аскеръ ималъ сражение съ заставата поставена отъ Б. Сарафовъ при „Илинска църква“. Тая застава ненадейно била нападната отъ аскера. Тамъ бѣха убити седемъ четници, родомъ отъ с. Вирово, Демиръ-хисарско.

Следъ сражението всички се прибрахме въ с. Брѣжани. Отъ устните показвания на Дѣяна забе-

лъзвамъ следното: „Следъ сражението ни на Сиурлския ридъ прибрахъ се въ Лешанските гори, — каза Дъянъ. — Отъ тамъ изпратихъ четници до склада въ Куратичко да размънятъ призни гилзи съ пълни патрони. Подпаднахъ въ сражение съ турски войскови части, които изгориха селата Лешани, Ст. Велмей, Куратица. Селските чети отъ тия села юнашки отбраняваха селата си, но аскерътъ навлизаше направо въ селата, подпалваше ги, преследваше и убиваше мирното население, и после се прибра въ Сиурлския ридъ. Снощи късно получихъ вашето писмо, съ което ми известявате, че Борисъ Сарафовъ дохожда въ нашата околия. Съгласно вашите наставления поставихъ повече часови да наблюдаватъ

тревога. Сега постепено възстанието ще се разшири въ цѣла Македония и Тракия, върховистите ще нахлуятъ, България ще направи една демонстрация на границата, а при това имамъ основание да вѣрвамъ, че България ще отвори война. Имамъ известие, че Протогеровъ е потеглилъ съ голѣма чета специално за Охридско.“ Борисъ Сарафовъ напусна района ни и ни обеща, че скоро ще ни изпрати бомби и обучени четници, а сѫщо и опредѣлението за членъ въ горското началство, поручикъ Стойковъ.

Изпратихме Сарафова до „Илинска църква“ и отъ тамъ на 30 юлий сутринта заминахме за болницата въ „Чемерския доль“. Разположението на болницата бѣ отлично. Нагласеніето ни „докторъ“ Хр. Ангеловъ направилъ възможното. Имаше 20 души ранени, — бѣха на оздравяване. Отъ тамъ се отзовахме на „Влашко бачило“ близо до с. Плаке. Получихме известие, че между с. Плаке и Свиница завързalo се сражение между Плакската чета и аскера. Войводата Петъръ Чановъ ведно съ селския войвода Климо отблъснаха аскера. Тоя аскеръ упѫтилъ се по билото на „мазатаръ“ къмъ с. Куратица, дято ималъ силна престрелка съ Куратичката чета подъ воеводството на Иове Сърбиновъ. Аскерътъ въ тоя денъ доизгорѣ селото Куратица. Получихме известие, че днесъ сутринта четири групи аскеръ излѣзли отъ с. Издеглаве и Сиурлския ридъ и навлѣзли въ с. с. Ботунъ, Цървенавода, Лешани, Белчища, следъ като срещнали съпротива отъ съответните селски чети. Въ планината Копарница близо до с. Ботунъ сѫщо стана сражение между аскера и Ботунската чета. До днесъ всичките села въ Долна Дебърца, съ изключение на с. Брѣжани, сѫ изгорени.

На 31 юлий Хр. Узуновъ се върна отъ Горна Дебърца и разправи следното: „Отъ като се раздѣлихъ съ васъ при „Илинска църква“ заминахъ за Слатинско, дето престояхъ до 26 юлий и давахъ

разпорежданя въоръжените сили да се прикриятъ, а мирното население да седи въ селото си, да се легализира. На следния денъ потеглихъ за с. Мраморецъ, получихъ известие отъ войводата на с. Слатино попъ Георги, че много аскеръ и башбозукъ е нахлули и горѣлъ селата. Ние бѣхме принудени да отбраняваме селото, докле жителите избѣгатъ. Следъ 3-часово сражение отстъпихме въ Кичевско въ Бѣличките гори презъ „Мирчевъ кутелъ“.

„Азъ, казва Узуновъ, се върнахъ къмъ с. Слатино; аскерътъ ни видѣ и взе мѣрки да ни удари. Бѣхъ принуденъ да отстъпя предъ множеството аскеръ въ „Мирчевъ кутелъ“. Аскерътъ ме подгони, знамето бѣше въ опасност. Знаменосецъ съ трима четници отстъпи, избѣга къмъ чешмата на пътя с. Слатино и Спространи и се скри въ гората. Азъ съ останалата част отъ четата се закрихме въ Бѣличките гори. Аскерътъ влѣзе въ с. Бѣлица и се упѫти въ Кичевския районъ. Върнахъ се въ „Мирчевъ кутелъ“. Знаменосецъ съ четниците сѫщо дойдоха

Хоро въ с. Буфъ — Леринско.

всѣкакво явяване на аскера. Въ днешното сражение посрещнахъ аскера, отстъпващъ отъ Брѣжанско. Той доизгорѣ селото Велмей, но следъ туй попадна подъ нашите куршуми и даде много жертви. Преследвахме го, но насреща дохажда аскеръ отъ Издеглаве и посреща бѣгащия аскеръ. Азъ съ моите четници прибрахъ се тукъ, а Лешанската чета — въ лешанските гори.

На 30 юлий следъ обѣдъ имахме разговоръ съ Бориса. „Съ подобни сражения, макаръ че съ днешното сражение спасихме селото, ще бѫдемъ поразени“, аза А. Кецкаровъ. Турскиятъ аскеръ почтивъ съни днъ ксе опрѣснява, а ние сме едни и сѫщи; тѣ нахуватъ, горятъ, унищожаватъ селата ни, убиватъ мирното население и после прибиратъ се въ Издеглаве и Сиурлския ридъ. Какъвъ е бѫдещия планъ на движението ни? Все така ли ще се гонимъ, ще се криемъ, ще бѣгамъ? Азъ съмъ преувѣренъ, че по тия начинъ ще изгубимъ опорните точки — селата и горите. Препоръжвамъ: Щабътъ да събере всички боеви сили въ окръга ни и групово да нападнемъ Битоля и после да се разпърснемъ въ селата и горите, да се изгубваме отъ окото на аскера. Съ подобни нападения ще запазимъ опорните ни точки, и ще можемъ да продължимъ борбата не месеци, а години, и ще привлечемъ най-сетне вниманието на европейската дипломация.“

Борисъ Сарафовъ каза: „Което се направи бѣ необходимо — трѣбваше да произведемъ една обща

при нась. На 28 юлий заминахъ за с. Мраморецъ; срещнахъ се съ Смилета. Сжиятъ аскеръ, за който предполагахъ че заминалъ за Кичевско, дойде между Мраморецъ и Слатинско. Навлѣзълъ въ горите, изкаля много овце, заграбилъ вещи отъ избѣгалитъ семейства. Ние стоехме на позиции между с. Мраморецъ и Турие, поне да запазимъ населението, избѣгalo отъ преследването на аскера.

„Отъ тамъ аскерътъ заминала за Издеглаве. На 29 юлий потегли за Лактине и доизгорѣ селата Лактине и Годиве. Населението избѣга въ гористата част на планината „Славей“. Лактинската и Годинската чета показаха голѣма съпротива срещу аскера, докле населението се прибере въ гората. Тѣзи чети застанаха на билото на планината „Славей“ и пазѣха да не би бashiбозукъ и аскеръ да дойде отъ Дебъръ. Действително много аскеръ и бashiбозукъ отъ Дебъръ настѫпи въ Охридско, срещна се съ казанитѣ две чети и следъ едно сражение отъ около единъ часъ, отбѣга къмъ с. Вѣрбяни. Вѣрбянската чета подъ ржководството на Спиро Гавриловъ даде силенъ отпоръ. Аскерътъ отбѣгаше сражението съ четитѣ, и се стремѣше да навлѣзе въ селото Вѣрбяни съ непрекъсната стрѣлба срещу мирното население, което напусна селото. Аскерътъ подпали селото, но на излизане попадна подъ огъня на Вѣрбянската и Збѣжката чети. Аскерътъ бѣ принуденъ да бѣга въ Кичевско, като остави всичката плячка, що дигна отъ с. Вѣрбяни — 200-300 овце, волове, бакъръ, дрехи, качета съ масло, сирене. Въ това сражение паднаха убити и ранени много души отъ аскера и бashiбозука. Нашитѣ имаха добри позиции; отъ четниците никакви жертви, само трима старци и една жена въ бѣгането бѣха убити отъ аскера.

На 30 юлий, въ сжия день на казанитѣ по-горе сражения, дойде въ Горна Дебърца войводата Марко Павловъ съ около 200 души четници*. Хр. Узуновъ приключи гореизложеното, като каза: „Дадохъ наставления да не се предизвикватъ сражения; главно да се грижатъ за прехраната на населението.“

На 31 юлий горското началство съ своята начальическа чета застана на бивакъ въ Плацкитѣ гори. Въ пъленъ съставъ размѣнихме мисли върху положението на района ни. Положението днесъ е: Всички села въ Горна и Долна Дебърца, Малесията, планинските села отъ Орта-колъ сѫ унищожени, изгорени; населението на грули разпрѣснато по гори и долини; всѣки се стреми да бѫде покрай семейството си; прехраната за сега върви добре, но безъ съмнение ще настѫпи мѫжнотия, защото всичкото население отъ Малесия е прибрано тукъ — въ Дебърца.

Аскерътъ почти всѣки денъ прави набѣги къмъ селата, унищожава ги, прибира храни, и пакъ се прибира въ Издеглаве и Сирулския ридъ; у насъ вече се появиха съмнение дали въ всичкитѣ окрѣзи е подигнато въстание. Наставленията на щаба „пазете силитѣ си“ за насъ бѣше непонятно, като не

виждахме разпореждане за нѣкакви общи действия подъ общото управление на щаба. Не виждаме, не слушаме участие на офицери въ четитѣ. Офицерътъ поручикъ Стойковъ, опредѣленъ за Охридско, не дойде. Обещанията на щаба за Охридско не се изпълниха до сега. Много гилзи се губятъ и не могатъ повторно да се пълнятъ, много отъ оржията ставатъ негодни. Предъ видъ на всичко това се реши: работилниците да бѫдатъ подвижни, инструментите да се разпредѣлятъ между работниците, сѫщо всички по-главни вещи, намиращи се въ складовете. Четитѣ съ селското население ще отиватъ нощно време по пополето и долните части на Дебърца, за да жънатъ и прибиратъ храната. Да се

Черквата Св. Димитъръ Чудотворецъ въ Скопие.

настоява невъоруженото население да си седи въ селата или да се прибира въ града. Всичкото Малесийско население, намираще се въ Горна Дебърца, да се прибере въ града, или да се препрати въ Кичевско и Демирхисарско. Всичкитѣ чети, колкото е възможно, да се прикриватъ, да бѫдатъ неузнаваеми отъ турското око и да държатъ оржието си въ изправност и винаги да бѫдатъ готови за обща акция по инициатива и планъ на щаба Потрѣбните решения да се известятъ на всичките воеводи и на началниците на селата. Въ обстойно писмо до щаба описахме въ подробности действията ни до днесъ и общото ни положение.

На 1. августъ въ цѣлата Дебърца е много тихо. Селското население се отдаде на полска работа.

На 2. августъ куриеръ пристигна отъ Горна Дебърца и ни извести, че тамъ дошълъ аскеръ съ топове и биде нападнатъ войводата Марко Павловъ близо до селото Сливово, при мѣстността „Горица“. Марко далъ доста жертви. Тамъ падналь убитъ Нико Йовковъ отъ с. Селце (Жупа Селце). Въ четата бѣ и Лазаръ Димитровъ, който при откриване на въстанието, избѣгалъ отъ селото си, за да се причисли къмъ въстаниците. (Лазаръ Димитровъ бѣ интерниранъ въ селото си преди 6-7 месеци отъ гр. Сѣръ). Въ това сражение паднаха освенъ Нико Йовковъ още 17 души четници, тѣлата на които съ почести бѣха погребани въ гро-

бищата на с. Смилово, а раненитѣ докараха въ болницата „Чемерски долъ“.

На 3. августъ началството замина за Куратичко при складоветѣ. Наредено бѣ кой какво да вземе, въ случай, че бѫде нападната тази мѣстностъ. Пристигнахме въ Куратичко въ мѣстността „Маркови кули“. Виждаме аскеръ цѣла върволяца се движи по билото на „Мазатарь“, — отъ Плаке къмъ Курачица. Бѣрзо заехме позиции за сражение, а други наредихме да дигатъ вещите отъ складоветѣ. Аскерътъ се движеше съ коне и обозъ. Решихме да не отваряме огънь, ако не ни предизвикатъ. Аскерътъ не отвори огънь, запали само гората, дете минаваше, и се упложи къмъ с. Курачица, а отъ тамъ се прибра въ Сиурлския ридъ. Изгасихме гората, и надвечеръ се прибрахме въ Плацко, въ мѣстността „Влашки колиби“. На 4 августъ бѣ съвършено тихо, нѣмаше никакво движение на аскера. Въ тоя денъ пристигна при насъ Лазарь Димитровъ, когото прибрахме въ началството, като представителъ на Дебърско.

На 5 августъ сѫщо бѣ тихо навредъ. На 6 августъ аскеръ дойде въ с. Брежани. Селото бѣ изпразнено. Аскерътъ запали селото отъ всички страни. Бреженската чета бѣше разположена на добри

позиции и отвори огънь срещу аскера и при влизането, и при подпалването, и при излизането му отъ селото. Турски лешове се търкаляха въ селото и около селото. Четата ни не даде жертви. Аскерътъ се оттегли и се прибра въ Издеглаве, но уби нѣколко души отъ мирното население.

На 7 августъ, като видѣ, че не четитъ се следватъ, а се горятъ селата и се унищожаватъ горитъ и неприбраната реколта, за да се запази духътъ и надеждата на населението, горското началство реши да се раздѣли на две части — един отъ началниците да отидатъ въ Горна Дебърца, а останалите да останатъ въ Долна Дебърца: Христо Узуновъ, Наумъ Атанасовъ и Наумъ Златаревъ да останатъ въ Долна Дебърца, а Антонъ Кецкаровъ, Лазарь Димитровъ и Александъръ Г. Чакъровъ да отидатъ въ Горна Дебърца.

Съгласно наставленията на Щаба, трѣбаше да отбѣгваме сраженията, да караме мирното население да се прибира въ селата си, да пазимъ силите си, защото най-късно до 3 септемврий България ще отвори война; тогава ще можемъ да предприемаме по-серииозни акции (писмо писано отъ Борисъ Сафаровъ).

(Следва)

Антонъ Кецкаровъ

Тѣлата гаснатъ, споменитъ и духътъ живѣятъ

Мино Димитровъ, родомъ отъ с. Сливово, Охридско, умръ въ крайна мизерия, на 16 май 1936 година въ с. Муселиево, Никополско, далечъ отъ свои близки, отъ тѣга по родината. Покойниятъ бѣше активенъ борецъ за освобождението на Македония. Изтезаванъ е въ Битолскитѣ турски занадани по атентата въ с. Пѣсчанъ, извѣршенъ отъ четата на Петъръ Чаулевъ. По тая афера той щѣше да бѫде хвърленъ въ синитѣ „Вирове“, а се спасява съ подкупъ отъ сто турски лири. Презъ Илинденското възвъстие е действувалъ съ четата на поручикъ Сотиръ Атанасовъ въ района на Крива Паланка. Въ балканската война е участвувалъ въ Охридската Македонска дружина. Но сѫдба! Родния му край остана подъ друго по-тежко робство. Сърбитетъ не можеши да търпятъ борцитъ за свободата на Македония, хвърлиха го на два пъти въ срѣбъски затвори и бива принуденъ съ болка на душата си пакъ да емигрира и да тѣтува по роденъ край. Съ своя благъ и тихъ характеръ, тукъ бѣше

спечелилъ сърдцата на населението и на погребението му бѣ се стекълъ много народъ. Свѣщеникътъ държа слово въ църквата за неговите добродетели. На гроба му говори директорътъ на мѣстната популярна банка, който изтѣкна за преждевременната смърт на Минчо Димитровъ, настѣпила вследствие мжкитъ и терзанията му въ борбата за освобождението на Македония и неспокойния му духъ отъ извѣршената въ Ньой неправда.

Погребението му се извѣрши съ срѣдства на мѣстната Популярна банка, чийто деенъ членъ бѣше. Членъ бѣше и на Илинденското дружество въ София.

Нека всички сродници и познати прѣснати изъ България, Македония и Америка, кажемъ миръ на праха му и Богъ да прости Минчо Димитровъ, борецъ за свободата на Македония, кѫдето духътъ му ще витае, докато изгрѣе слънцето на свободата.

Муселиево, 18. V. 1936 г.

Т. Сидеровъ

Съръ Едуардъ Бойль между насъ

Отъ една седмица насамъ пристигналъ е въ София председателъ на Балканския комитетъ въ Лондонъ съръ Ед. Бойль ведно съ своята съпруга. Симпатиите на известния гоѣтъ общественикъ къмъ насъ сѫи познати още отъ 1903 год., когато се яви въ Битола тѣкмо следъ жестокото потушаване на Илинденското възвъстие и съ грамадните материали срѣдства, които бѣ донесълъ, подкрепи стеклите се отъ изгорѣлите презъ бунта села бѣжанци, които изживѣваха тѣрде тежко настѫпилата лютя зима.

Въ тѣхна честь съзътъ на македонските жени уреди на 27 Май чай въ дома на председателката на съюза г-жа Д-ръ Злата Сарафова. Поканени бѣха и по-видните макед. дейци. Високите гости бѣха поздравени съ тѣрде горещи думи отъ г-ръ К. Станишевъ. Отговори прочувствено съръ Ед. Бойль чиято реч остави дѣлбоко впечатление всрѣдъ присъствището.

Въ мила и непринудена обстановка, които продължили около 2 часа, гостите бѣха любезни да размѣнятъ по нѣкоя дума съ всички присъствиращи.

Майскитѣ тѣржества

Презъ м. май ставаха възпоменателни тѣржества за всички ония събития, които сѫ се разиграли преди 60 години, и които доведоха свободата на България.

На 3 май се извѣрши поклонение въ знаменитото „Оборище“, въ което първото българско народно събрание подъ вдѣхновеното слово на пламенния Георги Бенковски реши да се вдигне възвъстие на 20 април 1876 год., за да се сгущатъ оковите, които така неистово измъжчаха бълг. народъ цѣли петь вѣка.

Сѫщия денъ въ „Панагюрище, Стрѣла, Копривщица и въ други срѣдногорски селища по най-тѣржественъ начинъ се чествува паметта на падналите за свободата на отечеството ни възвъстаници.

Перущица, която даде най-скжитъ жертви, и въ която се проявиха по най-жестокъ начинъ оствърсвението на тирана за българска кръвъ, съ което се предизвика възмущението на обществената съвестъ въ свѣта и защитата на Макгахана, на Гладстона и на редъ тѣхни сподвижници, защита, която предизвика посланишката конференция въ Цариградъ отъ 1876 г. и по-нататък руско-турската освободителна война, е отпразнувала дена на възвъстанието по най-тѣржественъ начинъ.

При стечението на хилядно поклонничество отъ съседните села и градове, съ участие на II тракийски полкъ отъ гр. Пловдивъ и на редъ видни личности — на 9 май вечерътъ е била извѣршена заря съ церемонии, а сутр. на 10 — панахида съ молебенъ. Държани сѫ били възторженни слова отъ владиката, отъ команда на 2 полкъ и отъ ректора на университета.

На сѫщите дати — 9 и 10 май — се чествува паметта на

попъ Харитоновата чета, която бѣ събрали възстаналите младежи видно съ учителите и свещениците от селата Мусина, Михалци, Бѣла Черква, Вишовградъ, Големо Ялари, Дичинъ и др. и която води деветдневни боеве съ турски аскеръ въ Дреновския манастиръ. Въ с. Мусина съ участието на войскови части отъ Велико-търновския гарнизонъ и на маса почитатели на великия подвигъ, се състояха големи тържества.

Подобни тържества съж станали и въ Габрово, въ Дръново, въ Дръновския манастиръ, въ Н. Загора и т. н.

Въ своята полувърътка борба за свобода и човешки правдии Македония даде скъпи, свети жертви. Цялата страна бързала освободителното движение. Не остана село, което да не приобщи своите усилия и да не бъде готово да понесе всичките жертви за постигане на общия идеал. Има македонски села, които първи Илинденското въстание, преди него и след него също така дадоха твърде големи жертви въ убити, отвързани и унищожени блага.

Българският дух въ Македония се прояви въ всичката си стихия и удиви свѣта съ своята мощь.

Ho

Въ племъцтѣ, които обагриха цѣлата страна, не изгорѣ ду-
хътъ, който създаде революционното движение зведно съ своя
кулминація въ Илинденъ. Този духъ и днес крепи надеждата ни за-
по-добри дни.

Изъ вестницъ и печата

1. Известниятъ дългогодишен преледател на разтурената Добруджанска организация г. Ангель Стояновъ във в. „Обзоръ“, бр. 61, следъ като изброява инсинуациите пусканы въ ромънските въ-ци за нѣкакви вършени издевателства отъ страна на българските власти въ ръху ромъните отъ видинския край казва:

„За да блесне най-после истината, за да спрат взаимните обвинения и да види съвъртът, где цари безправие и где прилагат договорите за покровителство на македонската, крайно време е една смъсена комисия подъ председателството на представителя на Обществото на народите да анектира всички изнесени от двеста страни обвинения и нарушения и да установи, где сѫ убивани, изтезавани, обезчестявани, онеправдани, и силствено ограбвани и прогонвани населението — въ Добруджа или въ Видинско, где сѫ обсебени църквите, училищата и имотите имъ. Съставянието по случая протоколъ да се публикува за успокоение на бунтуващите се съвести и за вземане мъркви да се тури редъ и установи правда въ обезправените мъста”...

Като подържаме горещо идеята на г. Анг. Стояновъ, ние
мислимъ, че подобна една анкета ще бъде въ състояние да
изясни положението и на другите българи, останали подъ чуждо
владичество и ще изпъкне по най-блескавъ начинъ, какъ се при-
лагатъ договорите за покровителство на малцинствата и въобще
има надежда да се прилагатъ тъ нѣкога, щомъ като на на-
шиятъ братя се отрича правото на съществуване като на българи.
Подобна една анкета би имала голъмо значение не само за насъ
гояненитъ и преследвани като диви звѣрове българи. Тя ще до-
принесе твърде много за помирението и побратѣ чувства на
народите отъ цѣлия Балкански полуостровъ, които, каквато и
да правятъ, както и да се третиратъ един други, все си оста-
ватъ съседи, а всезвестна е народната мѫдрост — можешъ да си въ недобрі отношения даже съ брата си, но съ съседа
гледай да си най-добре.

* * *
2. Полъ надсловъ „Корчанци“ въ сп. „Нация и политика“
кн. II, гл. 36 — се казва:

„Въ днешна Албания живеятъ около 15,000 православни българи и около 20,000 българи мюсюлмани, групирани главно въ неколко села около Корча, лишиени от всички човешки права, които всички гражданинъ трябва да притежава.“

„За участъка на българите във Албания от наша страна не съществува никакви грижи, а тъй се налагатъ още по-вече сега, когато младото българско поколъжение във Албания се пробужда и търси да установи духовенъ и идеенъ контактъ със световът на свободна България...“

„Преди известно време Ромъния успѣ да извоюва всички културни права за куцловаситѣ въ Албания. Този фактъ красноречиво говори, че приятелска Албания нѣ би посрещнала враждебно една постѫпка отъ наша страна за уреждане правното отношеніе на наштѣ българи, както и за евентуално откриване на български училища.

„Младите български поколения, които всекога съ имали присъдре интерес съ на нашите сънародници подъ чужда власт, ще тръбва да работят за възвръщане свещените права на братята ни въ Албания, като съ това ще докажат, че въ своето отечество тъхната борба се посреща съ живо симпатия и намира братско съчувствие“... (Стр. 57-8)

Парадът на българската военна мощь

Тържествата по поводъ Априлското възстание от 1876 година ингнаха патриотичния духъ всрѣдъ бълг. гражданство. Като вѣнецъ, обаче, на българската военна мощъ ще остане чествуването на празника на ордена за храбростъ, който се извърши отъ войсковите части въ всичките гарнизони въ страната.

Следът преживѣнитѣ сътресения въ последниятѣ години, които не малко разколебаха духа на българина, нека благодаримъ на Провидението, че ни даде достойни вождове, които употребиха неимовѣрни усилия, воля и тактъ да изравнятъ наклона, по който ѡбъ тръгнала страната и да възкресятъ върата, че е живъ български Богъ, и че всичките добродѣтели, проявени отъ насъ живѣятъ и се култивиратъ все по-мощно и по-силно въ сърдцата на бълг. младеж.

Парадът, който на Гергьовден се извърши въ София, е не-
бивало до сега за столицата тържество. Когато минаваха бодрите
и стройни редици въ всичките си родове и оръжия, очите се
изпълваха съ сълзи от национална гордост и умиление. Надъ-
нест, като че ли витаха сънките на великия покойници, пада-
ли съ усмивка на уста за родината и оставили следът си
свѣтлия споменъ на подвига и славата.

Възторгът, който изпълваше с трепетъ сърдцата, намери своя изразъ въ мощното и несъкончаемо българско „ура!“ разпространявано изъ целия светъ чрезъ лжчи ю на радиото.

Всички бъхме свидетели на така мечтаното единение между царът и народът, което сплоти духовехът и възвърна надеждите за славни бъднини на българския родъ.

Тъзи думи немогатъ да не сгрънятъ покрусенитъ сърдца на старите илindenци.

3. Банатци. „Банатските българи съ потомци на изселени в Трансилвания след Чипровското възстание (1688 г.) българи. Тързани и разбити, те се спасили чрез измама и закрилата на новите им господари — Австро-Унгария, въ която съ се раздели на пълни национални и политически права. Злата участ и търъхъ разкъса и поддържи по силата на Тrianонския договор между Румъния — съ 40,000 — и Юgosлавия съ 20,000 души. Голяма част — около 10,000 — забъргнали въ Унгария, където намърхиха радушен и братски приемъ.

„Въ Ромъния нашите сънародници започнали серозна борба за възвръщане тѣхните училища и книжнината. Плюдъ на нея е издадение през 1935 г. въ Темишваръ в-къ „Банатски български гласникъ“, посрещнат съ големи симпатии отъ бълг. население. Презъ настоящата год редакторът на в-ка Каролъ Телбизъ издава „Банатски български календарь“. Въ него се казва, че нѣма нищо по-скажо за българина отъ родния майчинъ езикъ и любимата българска книга“.

„Наскоро тъ (банатчани) съ решили да поискат въвеждането на бълг. езикъ като задължителенъ предметъ въ държавните училища. За тази целъ е избрана и една делегация, облечена въ пълното довѣrie и радваща се на съдействието на цялото българско население“, „Нац. и политика“ кн. I, стр. 16-20 и въкъ „Обзоръ“ бр. 63.

4. Българската опасност във Македония

Констатациите на единъ гръцки журналистъ

(B, „Етники“, 16. V.)

„Много данни показват, че събитията въ Солунъ и другаде въ Македония, съставят алски замисли от програмата за откъсването на Македония и Тракия от гръцката държава.

„Най-характерното е, че бължанското население проявява стремеж за усвояване на българския езикъ. Той стремежъ е започнал отъ години, но днесъ е взел видъ на истинско движение. Бължанците, настанени въ ония места, гдето живеят българогласно население, съ научили вече български езикъ и мнозина говорятъ на този езикъ по-добре, отколкото на гръцки. Постакътъ начинъ, вместо да погърчимъ Македония чрезъ бължанци, ние рискуваме да я побългаришь. Нѣмаме никаква полицейска заповѣдь, която да забранява на гърците да говорятъ български. Особено всрѣдъ бължанците комунисти, които съ смѣсени съ българогласни, усилието за изучаване на българския езикъ въема ужасни размѣри. Въ околните Леринъ, Воденъ, Костуръ, Енидже-Вардаръ, дето е настанено бължанско население, смѣсено съ българѣщо се население, почти нѣма бължанско дете на възрастъ отъ 8 до 14 и 16 години, което да не говори по български. Даже и тамъ, дето бължанците съ гръцокласни и по брой надминаватъ славофоните, изучаването на български езикъ отъ децата е напреднало до невъобразима степенъ. Тия деца се обучаватъ въ луихъ, враждебенъ, на Стара Гърция“

5. „Освенъ българитѣ, които останаха извѣнь пределитѣ на Родината, въ съседнитѣ намъ държави, голѣмъ брой наши съна-

родници има въ Америка. Има ги навсъкъде. Сега узнахме, че българи имало и въ Абисиния.

„Тъ живѣть свой културенъ животъ. Иматъ свои дружества, Издаватъ вестници. Но тъ живѣть откъснати отъ майката Родина. Тъ сѫ отбуруни листи. Никой у настъ не дира да установи съ тѣхъ връзки.

„Може би, въ странитѣ, кѫдето сѫ отвѣти отъ сѫдбата, тъ намиратъ необходимата имъ духовна храна. Но тъ не намиратъ български буквари за децата си, българска литература, книги по българска история и отечествена география, вести за живота у настъ.

„Тия българи може да бѫдатъ най-добри защитници на българското име, когато то бѫде похулено, а отъ друга страна ще бѫдатъ запазани за българския родъ и българската държава.

„До тия българи рѣко идва българска книга. Така напримѣръ, българскиятъ свещеникъ въ гр. Пейчъ (Унгария) ни пише. „Тукъ има вънноша нужда отъ българско четиво. Има българи, които по 10, 15, 20 и повече години не сѫ чели нищо, освенъ случайно нѣкой вестникъ. Църковно-училищната ни библиотека за сега има само 25 книги“.

„Ето извадки и отъ друго писмо:

„Събрани тукъ, българитъ, десет семейства, лишени отъ българска книга и писмо, сме принудени да си пращаме децата въ чужди училища. Ето за това ви молиме да ни пратите нѣколько буквари и нѣкои други учебники, да видиме и ние тукъ български книги и вестникъ. Молимъ ви, господине председателю, да ни пращате и единъ български вестникъ, ежедневникъ, който вие намѣрите за добре, само да знаемъ що става въ България. Сѫщо ще ви молимъ да наредите, оттамъ да ни се пратятъ 10 плочи грамофонни само съ български народни пѣсни, като има и „Що ми се иска, мамо, во Струга дюкянъ да имамъ“ и „Райна войвода“. Пѣсни ние слушаме по радиото отъ България, но много мъжко се слуша. Плочът ще ги пратите на горния адрес съ наложенъ платежъ, като ни пишите и писмо. Пратете ни нѣкои български шивици и бродерии.

„Ние Ви молимъ, господине председателю, направете всичко възможно и ни довързовите това наше свещено право да не изгасне и последната искра, която я имаме и която пазимъ като българи. Молиме, смиете се за настъ, не ни забравяйте, защото и ние сме българи, както вие, и ние сме взели участие съ по-бедоносната българска армия.

„Поздравъ на цѣла България“.

„А ето извадки отъ второ писмо:

„Получихме всички книги, изпратени отъ Васъ, за което отъ името на тридесетъ български семейства Ви изказваме най-голѣмата си благодарностъ.

„Може би, вие, които сте въ България, не цените толкова българските книги. Но тукъ, когато ги получихме, всички, които бѣхме събрани на едно място, плакахме отъ радостъ, че сме доживѣли пакъ да видимъ и четеемъ български книги.

„Съобщаваме Ви, че вече се заехме да учимъ нашитѣ момичета и момчета на българска избуква“.

Изъ отчета на управит. тѣло на
Всебългарския съюзъ „Отецъ Паисий“

* * *

Следъ твърде горчивитъ разочарования, които изпитахме — толкова отъ чужди колкото отъ свои — се забелѣзва единъ ярко подчертанъ подемъ всрѣдъ българския народъ — специално всрѣдъ младежката тукъ — въ свободната част на отечеството — и особено у останалия подъ чуждо робство млади българи.

Не живѣвъ ли въ надвечерието на ново възраждане и на стихии възвѣръ не дира ли своя вдъхновенъ ржководителъ, който да поведе стремително младежката къмъ нови свѣти чертози?

* * *

6. На една покана отъ страна на унгарското журналистико дружество отзовали сѫ се въ Унгария около 70 души журналисти отъ разни страни на свѣта. Приемът е билъ бѣскавъ. Гостуването е продължило цѣла седмица. Посочени сѫ били всички забележителности на Унгария.

Директорът на вѣкъ „Слово“ г. Т. Кожухаровъ съ свойствения си цѣвѣтъ езикъ сподѣля впечатлението си съ бълг. общество.

Съобщения отъ Ржководното тѣло на Илинденската организация

Ржководното тѣло на Илинд. организация съ прискърбие съобщава за загубата, която организациата претърпѣ въ лицето на своитѣ дейни и скажо уважавани членове:

1. Димитъръ Стрезовъ, отъ Охридъ, починалъ на 4 май н. г. въ София.

2. Мино Димитровъ отъ с. Сливово — Охридско, починалъ на 15 май — 936 г. — въ с. Мусе-лиево, Никополско.

3. Христо Пасховъ, отъ с. Пѣтеле, Леринско, починалъ на 27 май въ София.

Богъ да упокой тѣхнитѣ измѣжени души.

Членоветѣ на посмъртната каса се канятъ да внесатъ 10-левовитѣ си вноски за 132 и 133 смъртни случаи — окръжно № 699 отъ 9. VI. 1936 год.)

Ето какво четемъ въ броеве 4160-4 на „Слово“. „Площадътъ на свободата“ (въ Будапеща) показва зѣщата люта рана на унгарската душа. Унгарецътъ чувствува съ всичките си на своята темпераментна душа извършенната надъ него неправда и днесъ нѣма на земята по-буденъ, по-изостренъ национализътъ отъ унгарския... Тия 4 скулптурни фигури представляватъ 4-ти части на нашето отечество, присвоени отъ нашитѣ съседи... А знамето на тази мащта, по-тоянно спуснато въ знакъ на трауръ, символизира нашата народна скрѣбъ за разкъсаната територия на отечеството ни. „Ние ѓинко ще жалимъ за нашиятѣ изгубени територии“ — казва девойката, която обяснява всичко на гостите.

„Пакъ на този площадъ се намира направената отъ мозайка карта на Унгария, въ която много ясно и съ черенъ цвѣтъ сѫ показани откъснатите части отъ нейната снага. Такива карти се виждатъ на всѣка крачка въ Унгария, на всички железнодорожни станции, площи, градини и училища. Очевидно намираме се въ най-невралгичния пунктъ на Европа, печалентъ резултатъ отъ ножа на най-невралгичната дипломатическа операция.

— Ахъ, моля ви се! Направете нѣщо за Унгария, пишете за ревизията, виждате колко сме онеправдани!

Съ кого м. слите, че води този важенъ политич. разговоръ? Съ притежателката на станционната будка... Шомъ като една жена отъ народа тъ живо се интересува отъ голѣмите промени на епохата, лесно е да си представимъ какво става въ душата на този народъ“....

„Унгарцътъ сѫ гордъ народъ, водятъ една външна политика съ голѣмо достоинство и гордостъ, а тъкмо това държане имъ печели симпатии въ цѣлъ свѣтъ. Знамъ, че нѣкои „реалисти“ ще възразятъ: „Каква полза отъ тия голи симпатии?“

Смѣшно възражение. Тия симпатии сѫ цѣлъ капиталъ — тежко му, който го нѣма въ критически моменти, когато ще бѫдатъ подложени на преценка много ценности, когато удари часътъ на ревизията. Защото тогава, за да успѣешъ, не е до-статъчно само да бѫдешъ правъ. Нуждно е да имашъ симпатии и моралната поддръжка на другите народи. Този именно мораленъ капиталъ унгарцътъ трупатъ неуморимо, пазятъ го ревниво и го увеличаватъ всѣкъдни — тъ ще го използватъ, когато могатъ.

„Съ гордостъ унгарцътъ сочать своето нѣмаще равно на себе си въ свѣта родолюбие, любовъта си къмъ тази широка и плодородна земя, своето трудолюбие, своя бодръ народенъ духъ, своята народна музика и своя чардашъ“.

И като чете човѣкъ всичко, което се върши другаде, за да се поддръжа буденъ интереса на масите спрѣмо извършениетъ къмъ народа имъ неправди и като вижда апатията, която е обхванала всички слоеве и която се култивира въ душата на българина, човѣкъ се изчервява, и гиѣвъ и срамъ го обхваща и се пита — за това ли бѣха всички жертви? Това ли заслужаватъ героите, които посрецинаха смъртта съ усмивка на уста?

7. На 20 април — 3 май — 1846 г. — Д-ръ Ив. Богоровъ е издалъ въ гр. Лайпцигъ първия български вѣкъ — „Българский Орелъ“.

Дружеството на столичните журналисти отпразнува това събитие въ нашия животъ — 90 годишнината отъ издаването на бълг. вестникъ — по най-тържественъ начинъ въ Военния клубъ.

Думитъ, казани въ програмната статия на в-ка сѫ отъ голѣма важност и имать голѣмо значение и за днешния моментъ, но има ли кой да ги чуе, а още повече кой да изпълни зевета на Богоровъ, заключаващъ се въ слепнитъ му слова:

„Всичките народи около насъ си издигнаждъ главът и виждатъ по свѣта що става и какво трѣба да правятъ. А какво трѣба да правимъ. мы бѫлгаритъ при единъ такъвъ животъ и при една такжъ размирна отъ всытѣ страни? трѣбвали мы да останемъ живи-умрѣли, каквото досега? Не трѣбвали да продумамъ понѣ единъ думъ въ царствата на народътъ, нима защото смы единъ народъ отъ петъ милиона души трѣбва ли мы още много време безъ име да останемъ непознани на другите народи на тая земя?“

„Не! това не може да стане тъй за напредъ!“

До г. г. абонатитъ.

Редакцията на списанието „ИЛЮСТРАЦИЯ ИЛИНДЕН“ полага всички усилия за подобрение съдържанието на списанието.

Тя се надъва, че абонатитъ ще бъдатъ така любезни да побързатъ съ изплащането на абонамента си, както и че ще се погрижатъ за разпространението на списанието чрезъ записване на нови абонати.

На платилитъ абонамента си за VIII годишнина книгата „Освободителните борби на Македония“ отъ Хр. Силяновъ — 29 коли — се отстъпва за 50 лева вместо 70 лева. Същата книга за читалища и ученици се отстъпва за 50 лева.

Миналогодишните течения отъ сп. „Илюстрация Илинден“ за читалищните библиотеки се отстъпватъ по за 50 лева вместо 120 лева.

СОБСТВЕНИШКА КООПЕРАТИВНА БАНКА

пл. СВ. НЕДЪЛЯ 2, СОФИЯ

ТЕЛЕФ. 2-01-34

Извършва всички банкови операции —
преводи, инкасo, сконтира полици и др.

Подържана редовни кореспондентски връзки
съ всички популярни банки въ Царството. ДАВА ЗАЕМИ съ 8% годишна лихва.—
ПРИЕМА ВЛОГОВЕ съ 5 и 6% годишна лихва. Има организирана
служба за детски седмични влогове при условия, които
конкуриратъ всички други банки. Внасянето на седмичния влогъ отъ 20, 50 или
100 лева става въ дома на вложителя, чрезъ специални банкови инкасатори.

СОБСТВЕНИЦИ,

давайте влоговете си и извършвайте всички свои
банкови операции, само чрезъ вашата —

СОБСТВЕНИШКА БАНКА.

ЛОЗЕНСКА ПОПУЛЯРНА БАНКА — СОФИЯ

Собственъ домъ, бул. Царица Иоанна, 56. Тел. 28-90

ОБЕДИНЯВА 2600 ЧЛЕНОВЕ

Извършва всички банкови операции:

1. Раздава всички видове ЗАЕМИ.
2. Извършва ИНКАСО полици, чекове и др.
3. Приема всички видове ВЛОГОВЕ.
4. Издава удостоверения за гаранции,
5. Извършва преводи до всички населени места въ страната.

КОМАНДИТНО Д-ВО

М. ДЕРДЕРЯНЪ & С-ие

ТЮТЮНЕВА ФАБРИКА

ТЕЛЕФОНЪ № 29-09

УЛ. „Д. ПЕТКОВЪ“ № 60, СОФИЯ

Телегр. адресъ: ЕМДЕКО

Ароматични цигари отъ отленали македонски и юннобългарски тютюни.

РАДИО САБА

е най-мощенъ, най-селективенъ, най-добъръ тонъ

Представителство за България и складъ

ул. „АЛАБИНСКА“, 50 ТЕЛЕФ. 75-36.